یاش توركستان

توركستان ملی استقلال مفكوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

1929نچی ییلنك ده‌قابر-ندان چیقا باشلاغان	فیبرال (شباط) 1931	سان 15

بو ساندا:

سیاسی بولم:

1 ـ ملی كوره‌ش یولندا — باش مقاله

2 ـ «آق-قیزیل» — چوقای اوغلی مصطفی

3 ـ توركستانده روسیه‌گه قارشو قوزغالیشلار (تاریخ پارچالارندان) — تیمور اوغلی

4 ـ یاش نه‌وه‌له‌ریمز تهلكه‌ده‌در! — تویغون

5 ـ بولشه‌ویزم-آغودر! — جانای

6 ـ شووینیست روس طبابتی وه توركستان — ایلته‌ر

7 ـ بورونغی چه‌كیست آغابیكوف خاطره‌لاری تیوه‌ره‌گنده — محی الدین

خبرله‌ر بولمی:

8 ـ توركستان خبرله‌ری

«يه‌گی توركستان»

توركستانڭ استقلال آمالينه چاليشان آيلق مجموعه‌در. لاتين حرفله‌ريله چيقادر.

امتياز ايگه‌سی: نصير — مسئول مديری: مجدالدين احمد

آدره‌سی:

Istanbul: Hükûmat konagı karşısında Gümüşhane
Sokagı No. 3 (Turquie)

«تورك يوردی» تورك اوجاقلارينڭ فكرله‌رينی تاراتوچی آيلق مجموعه‌در. لاتين حرفله‌ريله چيقادر.

„Turk Yurdu" Mecmuasi Ankara-Turkiye

«اودلو يورت» وه «بيلديريش». استقلالچی آذری محررله‌ری تاماندان استانبولده، لاتين حرفله‌ريله، چيقاريلماقدا بولغان بو قيمتلی مجموعه وه غازيتانی بوتون اوقوچيلاريمزغا توصيه ايته‌مز.

Istanbul: Pangalti, Şafak sok. No. 60

«پروميته» فرانسوزچه آيلق مجموعه‌در. توركستان، قافقاسيا هه‌م اوقراينالی آتاقلی محررله‌رنڭ اشتراكی بله‌ن پاريسدا چيقاريلادر. آدره‌سی:

3, Rue du Sabot. Paris (6e)

«ملی يول» ايدل-اورال استقلال فكريگه خدمت ايتوچی آيلق مجموعه‌در. عرب حرفله‌ريله چيقادر.

Redaction „Milli Yol"
Berlin-Charlottenburg
Goethestrasse 5

«امل مجموعه‌سی» قريم توركله‌رينڭ استقلال فكرينی تاراتادرغان اونبش كونلك مجموعه‌در. عرب حرفله‌ريله چيقادر. آدره‌سی:

„Emel Medjmuasi" str. Ardealului N. 3
Bazargic-Romania

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

یاش تورکستان

تورکستان ملی استقلال مفکوره سینی تاراتوچی آیلق مجموعه

باش محرری: چوقای اوغلی مصطفی

سان 15	فیورال (شباط) 1931	1929نچی ییلنك دەقابر- ندان چیقا باشلاغان

ملی کورەش یولندا

موسقوا بولشەویکلەرینك اجرا قومیتەسیله حکومتینك اوتکەن دەقابرنك 15 ندە بیرگەن قاراری بوینچه «مستقل وە مختاریتلی ملی ساویت جمهوریتلەری»نك ایچکی ایشلەر قومیسارلقلاری تارقا-تیلمشدر. بو قارار برنچی غینواردە ایشکە آشیریلیب، تورکستان غازیتالارندا تیوشلی بویوروقلار نشر ایتلدی.

بو مهم سیاسی مسئله اوستندە بر آز توقتاب اوتوش لازمدر.

«ملی ساویت جمهوریتی» نامینی قازانمش غیری روس اولکە-لەرگە موسقوا حکومتی تاماندان مرحمت ایتلمش بر نیچە اساسسز «ملی صفتلەر» آراسندا آزغنه اهمیتگه ایگه بولارلق بریسی بولسا، او هەم ایچکی ایشلەر قومیسارلغی ایدی.

ساویت رەژیمیندە حاکمیت تیزگینی بوتونلەی موسقوداگی فرقه مرکز قومیتەسی وە او فرقەنك اولکەلەردەگی «ملی فرقه

قومیتەسی » نامینی تاشیغان شعبەلەری قولندادر. حکومت دائرەلەـ
رینك اوزیگە تیوشلی نە بر «حاكمیتی » وە نەدە بر «سیاستی » بار.
بوتون ایش فرقە قومیتەلەری قاراماغندا یوروتیلەدر. فقط ایچکی
ایشلەر قومیسارلیغینك «طبیعتی » بر آز باشقاراقدر. بو قومیسارلیقنك
وظیفەسی «ملی جمهوریتلەر »دە أدارە ترتیبلەری هەم «تینچلیكنی »
ساقلاماق وە محافظە ایتب تورمەكدەن عبارتدر.

بو وظیفە ایسە آز درجەدە هەم اوزیگە «استقلالیت » طلب
ایتەدر. مەنە شو «آزغنە استقلالیت » هەم بوكون موسقوا بولشەـ
ویكلەری اوچون یەك خوفلی بر نەرسە كورونوب قالغانیدان
«ملی جمهوریتلەر »دەگی ایچكی ایشلەر قومیسارلیقلارینی توسەتدەن
یوق قیلیب یوباردیلار.

ایشنك بوندەی بر توس آلیشیغا نیمە سبب بولدی ؟

سوگغی آیلاردا قوممونیست فرقەسینك «ملی شعبەلەری » قاتاـ
رندا موسقواغا قارشو مخالفت حركتینك كویەییشینی كورمەكدەمز.
بولشەویك غازیتالارینك بیتلەری بوگا تولوق شاهد بولارلق وقعەلەر
بلەن تولمەكدەدر.

بزنك توركستان كەبی روسیە بلەن روح وە قان یاقینلیغی
بولماغان «ملی أولكەلەر »دە روسیەدەن بوتونلەی آیریلیب ، اوز
باشیچا مستقل ملی دولت قوروش نیتیلە توزولمەكدە بولغان ملی
اویوشمەلەر حركتی كون۔كوندەن آلاولانیب بارا یاتوبدر.

قولخوز وە پاختا سیاستیگە قارشولق ، غەللە تایارلاش هەم
شونگە اوخشاش «جبهەلەر »دە كورسەتیلیب تورگەن آغیر توسقوـ
نلقلار غیری روس أولكەلەرنك ، «ملی ساویت جمهوریتلەرینك » ،
موسقوا بولشەویكلەریگە قارشو ملی دوشمانلیغینك آرتیب كیتمەكدە
بولغانینك چین شاهدلەریدر. حقیقتدەدە بوكون بز موسقوا بولشەـ
ویكلەری تاماندان «ساویت اتفاقی » آتالغان «بین‌الملل جنتی »نك
«ملتلەر جهنمی »گە ئەیلەنیب كیتگەنینی كوروب تورەمز.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

طبیعی ، هەر خلق ، هەر ملت اوزینی بو «جهنم»دەن قوتقا۔ریشغا حرکت ایتمەکدەدر. غیری روس أولکەلەرنك بو طبیعی طلبینی ؛ ساویت حکومتی ملی جمهوریتلەردەگی ایچکی ایشلەر قومیسارلیغینك «ملتچیلك» بلەن کیرەگینچە کورەشە بیلمەگەنلەرندە یا ایسە کورەشونی ایستەمەگەنلیندە کورەدر. مەنە شو سببدەن موسقوا حکومتی «ملی ساویت جمهوریتلەر»دەگی کوچلیراق «ملی قورال» نی یوقاتیشغا قارار بیرمشدر.

آرتق غیری روس ملی جمهوریتلەردەگی «ملتچیلك» بلەن کورەشو تویپاتوغری موسقوانك قانلی قیزیل قولیغا اوتدی.

روس سوسیال-دەموقرات مەنشەویکلەرینك فکرلەرینی تارقا۔توچی «سوسیالیستیچسکی وەستنیك» موسقوانك بو سوگغی قارا۔رینی — «ساویتلار قبلەسینی بولنوت باسدی» سرلوحەلی مقالەدە (شو ییل 9 نچی غینوار نومروسندە) — بولشەویزم دیکتاتوراسیغا قارشو کوتەریلمەکدە بولغان ملی کورەشنك موسقوانی قورقوتارلق درجەدە ترقی ایتکەنیگە شاهد بولغانی ، مفهومندە آگلاتادر.

موسقوا «قبلەسینی بولوت باسدی» دیمەك ، غیر روس أولکەلەر اوچون ملی قورتولوش وە ملی استقلال کونی یاقینلاشدی دیمەکدر.

*

« آق — قیزیل »

تاشکند غازیتالارینك «یرلی خبرلەر» قسمیگە کیریب قالغان ایکی گنە کیچیك حادثە بوکونگی تورکستاندەگی سیاسی وضعیتنی اوزون مقالەلەردەن دها آچیق قیلیب کورسەتەدر.

برنچی حادثە: فەرغانە توقوما فابریقاسندا ایکی روس ایشچیسی اوزبیك تیلینی اورگەنیشدەن بویون قاچیرغانلار. بو روس ایشچیلە۔ری «ایکی-اوچ ییلدەن سوك بو یردە (یعنی تورکستاندە) اوزبیك تیلی دیگەن نەرسە قالمایاجاق» دیب آگلاتقانلار.

ایکنچی جادثه: تاشکندده گی ایشچی پولیته‌خنیقومی ایشچیله‌ر یاچه‌یکه‌سی (اوزه‌گی) اعضاسنده‌ن یوسف اوغلی ناملی بر تورکستانلی قومسومول پاختا قومپانیاسی اوستنده مناقشه ایته‌رکه‌ن: «بزنك پاختا مسئله‌سی اوستنده مشغول بولوب اوتوروشیمزنك معناسی یوق. روسله‌ر تورکستانده اوتورگونچه هیچ بر سوسیالیزم قوروش ممکن بولمایاجاق». دیمش.

روس ایشچیله‌ری وه تورکستانلی قومسومولده اوز نظریه‌له‌رینی ساویت سیاستیکه اساسلاندیرادرلار. ملی حرثنك کوته‌ریلیشی وه سوسیالیزم قوروش ملی مسئله‌ده‌گی ساویت سیاستینك نیگیزینی تشکیل ایته‌در. ملی حرثنك اساسی ملی تیلدر. ایسکی روسیه تیلیمزنك انکشافیگه یول بیرمه‌گه‌ن. او زمان بزنك ملی مطبوعاتگه ایگه بولوش حقیمزده یوق ایدی. تاشکندده‌گی روس-محلی مکتبله‌ریگه معلم یتیشتره‌دورگه‌ن، مسلمان عالمیغا آینوقسا تورك ملتیگه دوشمانلغی بله‌ن مشهور بولغان میسیونه‌ر نیقولای اوستروئوموفنك باش مدیرلگی آستنداگی دارالمعلمین‌ده‌ن باشقا مکتبله‌رده بزنك تیلیمز اوقوتولماس ایدی. بوتون ایسکی اداره یاریم سوادلی تیلماچله‌رگه باغلی ایدی. اونگچون چارلق روسیه‌سینك یاریم عصرلق حاکمیتی دورنده تورکستانگه هیچ بر تورلو یه‌گی حرثی آقیم کیرمه‌دی. حتی زمانك احتیاجی بله‌ن حساب ایتکه‌نده یورتمز حرثچه آرقاغا کیتدی. (*)

تورکستانلیله‌رده‌ن تورلو «قاچاقچیلق» (Konterband) یوللاری بله‌ن روسیه دارالفنون وه یوکسه‌ك ته‌خنیك مکتبله‌رنده اوقویا بیلگه‌نله‌رده اوز تورکچه‌له‌رنده یاریم سوادلی حتی کوپینچه‌بوتونله‌ی سوادسز قالدیلار. اونگچون بو اوقوموشلی تورکستانلیله‌ر خلقمزنك احتیاج وه طلبی بله‌ن متناسب وه ملی تحصیل کونگه‌نده کیلتره

(*) بو توغریده «یاش تورکستان» نك 14نچی ساننداغی «روس استیلاسی سرلوحه‌لی مقاله‌نی ایسله‌ش کیره‌ك. باشقارما.

ئەۋلاد كۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

آلیشلاری شبهه ایتلمه‌گه‌ن فائده‌نی بیره آلمادیلار.

اونگچون بز کورسوخته چارلق روسیه‌سی قبری باشندا وه بوکون بو قارا روسیه‌نی تورلی توسله‌رگه بویاب تورکستانگه مدنیت کیتروچی بر دولت شکلنده کورسه‌تمه‌کچی بولغانلارغا سونمه‌س «لعنتله‌ر» اوقوشیمز کیره‌کدر.

بولشه‌ویکله‌ر تورکستانده روس حکمرانلغینك ایکنچی بر دوره‌سینی تشکیل ایته‌درله‌ر. اونله‌ر ایسکی روسیه تاماندان استیلا ایتلگه‌ن باشقا اولکه‌له‌ر که‌بی تورکستانکده روسیه‌ده‌ن آیریلا آلیش حقنده‌ن هه‌م بحث ایتب اوتدیله‌ر. سوگرادا له‌نین، تورکستانلیله‌رنك اوز یورتله‌رنده‌گی اداره‌له‌رده نفوس نسبتله‌ری بله‌ن متناسب ییر توتوشله‌رنده‌ن، سویله‌دی. فقط تورکستانده 100 تورکگه قارشو 2-3 گنه روس توشکه‌نینی کورگه‌ن روس بولشه‌ویکله‌ری درحال اوزله‌رینك اداره‌له‌رنی «ملیله‌شتریش» حقنده‌گی شعارله‌رینی اوزگه‌رتدیله‌ر. تیزگنه شرعی تعبیرله‌ر قیدیریب «ملیله‌شتریش» دیگه‌نده اداره‌له‌رنی تورکستانلیله‌رگه تاپشیریش ایمه‌س (اللّه‌ساقلاسین!) تورکستان اداره‌سینی، تورکستان تورکچه‌سینی بیلگه‌ن روسله‌رگه بیریش معناسنده آگلاشیلسین، دیدیله‌ر. ایسکی روسیه روسلاشتریش سیاستینك بر باشقا شکلگه کیریشنده‌ن بوله‌ك بر نه‌رسه بولماغان بو اویونلارینی، له‌نین‌نك «سوسیالیزم»، «اینته‌رناسیونالیزم» اساسلاریغا اویوشتره بیلمه‌ك اوچون، روس بولشه‌ویکله‌ری یه‌گی بر حرث فورمولی اویله‌ب چیقاردیلار. بوده «تیشقی کورونوشی بله‌ن ملی، مندرجه اعتباریله پرولیه‌تارجه حرثدر». آصل حرث (کولتورا) برگنه‌در. اونی «مندرجه» هه‌م «فورم»غا آییریب بولمایدر.

هه‌ر حرث اوزینك «مندرجه»سی بله‌ن گنه اولچونه‌در.

تورکستانده تورلو جنسده‌ن کوب گنه مکتبله‌ر بار. تورلو غازیتا وه مجموعه‌له‌ر چیقادر. مکتبله‌رده بزنك تیلمز اوقوتیلادر. او تیلده تورلو علمی اساسلار اورگه‌تیله‌در. بونگله‌ده بو مکتب وه

بو نشریاتنی ملی دیبه بیله‌مزمی؟ بونله‌ر بزنك ملی حرتمزنك تارقا-
کوچی، ایکوچیسی بولا آلورلارمی؟ یوق، یوز تاپقر یوق.

بو مکتب وه بو نشریات تورکستانده روس کولتوری، روس حکمرانلغی فکرینی ایکیش اوچون قورولغان بر «واسطه» — آپارا-
تلار—دان باشقا بر نه‌رسه ایسه‌سدر. اونکچونده کیچه‌گی چارروسیه-
سینی بوکون «ساویت روسیه‌سی»، «پرولەتار روسیه‌سی» دیگه‌ن
بله‌ن، بزنك ملی حرتچیلك نقطهٔ نظریمزده‌ن، هیچ نه‌رسه اوزگه-
ریلمه‌یدر.

بونی عالی سیاست هنرینی اورگه‌نمه‌گه‌ن روس ایشچیسی-
ده کوروب بیلیب، آپ آچیققنا «ایکی-اوچ ییل سوکرا بو یرده
(یعنی تورکستانده) تورك تیلی قالمایاجاق» دیب اوتوره‌در.

تورکستانده تورك قالاجاقدر. اونی یوقاتیش هیچ کیمگه‌میسر
بولماپدرغان بر نه‌رسه. بیز بوگا امینز. «دولت آپاراتینی ملیله-
شتریش» حقنده‌گی ساویت سیاستینی ایشگه آشیریلغاندان سوگرادا
بزنك تیلمز اوز یورتیمزده ایکنچی درجه‌ده اهمیتلی بر اورونگه
توشوب قالادر. بو صورتده بزنك آنا تیلمیز «بویوك روس دولت
حرکینی تاراتقوچی «ته‌خنیکی بر واسطه» اولاراق قالادر.

مه‌نه بو مفهومده فرغانه توقوما فابریقاسی ایشچیله‌ری‌حقلیدرله‌ر.
له‌نین پوشکین، تورگه‌نف، تولستوی‌لارنك یاراتقان «بویوك
روس تیلی»گه اوزی باش ایگکه‌نی که‌بی بوتون بولشه‌ویکله‌رنی‌ده
بو «بویوك روس تیلی» قارشوسندا بویون ایگیشکه دعوت ایتدی.
پوشکین‌نك اوزی اصیلزاده‌له‌رده‌ن بولوب چارنك «قامر-یو-
نکه‌ر»له‌رنده‌ن ایدی. تورگه‌نف ملکدار بر اصیلزاده، تولستوی‌ده
ملکدار بر «غراف»در. بو بویوك روس ادیب، شاعرله‌رینك قویوب
کیتکه‌ن حرتی ثروتله‌ری — ادبیات — باشدان تویوقفاچا ملیدر.
اونله‌رنك اثرله‌رنده «پرولەتارچه» هیچ بر نه‌رسه بولماغان...
بزنك تورکستانده بولسا أڭ مقتدر یازوچیلاریمز، تیلیمزنی

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

باتیتیش وه ملی تروتینی آرتیریش یولندا امید باغلاغان شاعر، ادیبلەریمز ایندەمەسکه، تیللەرینی قیمیللاتماسغا مجبور ایتیلگەنلەر. بوده اونلەرنك یازو وه فکرلەرینك موسقوانك کولتور مفهومی اوچون — «کوزونوش اعتباریله ملی، مندرجه اعتباری بلەن پرولەتارچه» — فورمولی بلەن اویوشمەگەنی اوچوندر.

مثلا: احمد بایتورسون، چولپان ملی ادبیاتمزنك أڭ آلداغی قیمتلی شخصیتلەریدرلەر. بونلەرنك اثرلەرنده بز روس ظلمی آستندا ایزیلگەن تیلیمز، ادبیاتمزنك أولەس، باتماس یلدیزلەرینی کورەمز.

ایمدی احمد بایتورسون، چولپان قایدالار؟ نیچین اونلەر سکوتکه مجبور ایتیلگەنلەر؟ نیچین روس مکتبلەری اوچون باسیلغان روس ادبیات وه حرثیگه دائر اثرنك هیچ بریسی پوشکین، تورگەنەف، تولستویمز چیقاریلمایدر؟ نیچین بزنك خلقمز اوز بایتورسون، چولپانلارینی اوقی آلمایدر؟

چونکه بونی موسقوا «سوسیالیزمی» وه «ساویت اینتەرناسیونالیزمی» شوندای طلب ایتەدر.

اصلنده بو سوسیالیزم نه دیمەکدر؟

سوسیالیزم بر اقتصادی نظریه بولغانی کەبی هەم بر ملی نظریەدر. بوتون ملتلەرنك هەر جهتدەن تیگلیکلەری تأمین ایتلمەگونچه حقیقی سوسیالیزمدەن سوز هەم بولا آلماس.

پوشکین، تورگەنەفلەر «بورژوا»، «قاپیتالیست»، «اصیلزاده» لەردەن بولسالار هەم روس ملتندەن بولغانلارندان روس پرولەتارلاری اوچون «مقدس» کەبی کوزسەتیلەدرلەر. بزنك چولپان وه احمدیمز ایسەلەر تورکستانلی تورکلەردەن بولغانلاری اوچونکه تورکستان تورکلەریگه دوشمان صفتیله تانیتیلماقدادرلار. مەنه بونی یاخشی آڭلاغانیدان ساویت مکتبنده اوقوب یورگەن یاش تورکستانلی قومسومول: «روسلەر تورکستانده اوتورگونچه هیچ بر سوسیالیزم قورولا آلمایاجاق» دیگەن. بو توپتوغری! روس بولشە-

ویکله‌ری بولسا سوسیالیزم اسمی آستندا ایکی-اوچ ییلده‌ن سوگرا مقدس آنا تیلیمزنی ، تورك تیلینی اوزیگه مخصوص تأریخی حقنده‌ن محروم ایتمه کچیله‌ر.

ساویت مکتبله‌رنده تربیه کورمه‌کده بولغان تورکستانلی یاش قومونیستله‌ر بو حالنی په‌ك آیدین وه توغری کوروب «بوکونگی تورکستانده سوسیالیزم قوروش ممکن بولمایاجاقدر» دیدرله‌ر.

بر وقتله‌ر له‌نین بعضی قومونیستله‌رنی شالغام بله‌ن تیگله‌شتر-گه‌ن وه «اونله‌رنك شالغام که‌بی یالغوز اوستله‌ری گنه قیزیل ، ایچله‌ری آپپاق» دیگه‌ن ایدی.

مه‌نه ایمدی ملی مسئله‌نك پیشیلیشنده بوتون له‌نین سیسته‌می «شالغام» بولوب قالدی. او تیشده‌ن کورونوشده «انقلابچی» ، «بین‌المللچی» فقط ایچده‌ن بوتونله‌ی آپپاق.

ایسکیده‌ن روس چاریغادا «آق پادشاه» دیلگه‌نی هه‌ممه‌مزنك ایسینده بولسا کیره‌ك.

اونك «آق»لیغی اوزینك «قارا سیاستی» بله‌ن اورالغان ایدی. بوکونگی بولشه‌ویك روسله‌رنك «آقلیغی» قیزیل گه‌ریمداری که‌بی... مه‌نه فرق بونده‌ن گنه عبارت.

چرقای اوغلی مصطفی

*

تورکستانده روسیه‌گه قارشو قوزغالیشلار

I

آبلای خان وه که‌نه‌ساری خان کوره‌شله‌ری

(تأریخ پارچالارندان)

I - 18 نچی عصرنك سوڭ قسمی بله‌ن 19 نچی عصرنك برنچی یارمیسی تورکستان تأریخینك أڭ قارا کونله‌ریدر. آولگی ، یالغوز اوز ایچنده ایمه‌س اطرافیگه هه‌م تأثیر ایته‌درگه‌ن ، پارلاق تاریخی دورله‌رده‌ن اثر هه‌م قالماغان. هه‌ر تاماندا ده‌ره‌بیکلك حکم سور-مه‌کده ، ملی منفعت بو ده‌ره بیکله‌رنك آرزوله‌ریگه فدا بولوب

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولیازمىلار ئامبىرى

کیتمه کده ایدی. اونله‌رنك اوزآرا رقابتی بربرنده‌ن آلماق ایسته‌دیگی یبرسز «اوچ»له‌ری اوچون حدسز ، حسابسز قارداش قانی توکو-لمه کده ایدی. مملکتنك کیچیك کیچیك قسمله‌رینی اوز اداره‌له‌ری آستیغا کیرتیب آلغان بو مه‌یده چویده دەره‌بیك ، حکمدارله‌رنك بوتون اوی وه توشونچه‌له‌ری اوز رقیبله‌رینی ایزیش ، بیگلگه‌ن رقیبله‌ری قول آستندا بولغان خلق طبقه‌سینی تالاب توپلاغان ثروتله‌رینی تورلو جنسده‌ن سفاهتله‌رگه صرف ایتشده‌ن گنه عبارت ایدی. بو قاریشیقلق یوزنده‌ن بوتون ملت راحت کوره آلماغانی که‌بی اوزله‌ری‌ده موقعله‌رنده‌ن أمین ایمه‌س ایدیله‌ر.

مملکتمز بوندای فجیع بر وضعیتده ایکه‌ن روس ایمپه‌ریالیزمی بایقوشلاری چیکه‌ره‌له‌ریمز باشندا اوچوشمه کده ایدی. آرادا «بو-رینی قویچوان قیلماق» قیلنده‌ن ، تورلو فکرله‌ر بیله‌ن بولسادا ، روس چارینك حمایه وه قوتله‌رنده‌ن استفاده ایتوب اوز رقیبله‌رینی ییگمه‌ك ایسته‌وچی ده‌ره‌بیکله‌ر هه‌م کوب گنه کورونده‌ی. روسیه بو احوال روحیه‌نی کیسکین قابلیت ، مهارت بله‌ن استفاده ایتدی.

بعضی دەره‌بیکله‌ر وه قبیله حکمدارله‌رینی حمایه ایتش پرده‌سی آستندا یورتیمزگه کیرگه‌ن روس قوتله‌ری کوب وقت کیچمه‌سده‌ن اصل نیتله‌رینی چیقارا ، کورسه‌ته باشلادیلار. بو زمان روسیه‌نك توتدیگی خط‌حرکت طبیعی نه تحت استیلاسنه کیرگه‌ن خلق‌طبقه‌سینك وه نه‌ده حمایه‌سنده‌ن یاردم کوتکه‌ن ده‌ره‌بیکله‌رنك شخصی منفعتله-ریگه اویار ایدی. روسیه 19 نچی عصرنك 20 نچی ییلله‌رنده یاق تحت اداره‌سیگه کیرگه‌ن چولله‌رده اداری صیقشتریش یولی توته باشلاغان ایدی.

آبلای خان‌دا روسیه حمایه‌سی آستیغا کیرگه‌ن ایدی. او روسیه بله‌ن قیلغان معاهده‌سی بوینچه ، اوزینی روسیه‌نك حمایه‌سی آستندا دیب سانار ، روسیه اونی دوشمانلارنده‌ن قوروشغا یاردم ایته‌ر وه روسیه اونك ایچکی اداری استقلالیغا توقونمایاجاق ایدی. روسیه

آبلای خان نېڭ اوغلی قاسم خان زماننده‌یاق اوز سوزینی بوزا باشلادی. او یېرلی خانلارنڭ حق وه حقوقله‌رینی تحدید ایتب، کوچه‌به خلقنڭ حیاتینی کون کونده‌ن آغیرلاشترارلق تدبیرله‌ر کوردی. توركستانلیله‌رنڭ روس حکمرانلغیگه قارشو کوره‌شله‌ریده مه‌نه شو تضییق سیاستی نتیجه‌سنده قاسم خاننڭ اداره‌سی آستنداگی قازاق قیرغیزله‌رنڭ کوته‌ریلیشی بله‌ن باشلانادر.

18 نچی عصرنڭ اورتالارندا کیچیك وه اورتا یوز خانلاری روس اداره‌سی آستیغا کیریشنی قبول ایتدیکله‌ری زمان اوز اداره‌له‌ریگه ضرر کیلیش احتمالینی اویله‌مه‌گه‌نله‌ر ایدی. حتی ایچله‌رنده ابوالخیر خان که‌بی وقتیله موسقوا قینازلغنڭ تورك-تاتار حکمرانلغنده‌ن فائده‌له‌نوب، باشقا قینازلقلار اوستنده اوز نفوذله‌رینی قوتله‌ندیره‌ بیلگه‌ن، قوتلی بر متفقنڭ حمایه‌سنده‌ن فائدالانوب ایچکی فه‌ئودال رقیبله‌رینی ییگمه‌که‌له کوچلی بر دولت قوروش فکرنده بولغانلاردا یوق ایمه‌س ایدی. فقط نتیجه ایشده بوتونله‌ی باشقا بولوب چیقدی. بو دوره بیکله‌رنڭ اوز آرا تارتیشما، رقابتله‌رینی دها مهارتلی صورتده استفاده ایتکه‌ن روسیه آز وقت ایچنده عسکری، اداری قوتله‌رینی آرتیریب بو خانلارنی یالغوز روس منفعتیگه خدمت ایته‌رلك مأموزله‌ر حالیغا توشروب قویدی. ایش بو قدر بله‌نده قالماسدان 1824 نچی ییلی تطبیق ایتیله باشلاغان «چولله‌ر قانونی» ایشکه بوتونله‌ی باشقا بر توس بیردی؛ روسیه توركستان چولله‌رینی حقیقی روس قولونیسیغا ئه‌یله‌نتردی. بو تأریخ عینی زمانده توركستانلیله‌رنڭ روس حکمرانلغیگه قارشو چیقشلارینڭ باشلانغیچی بولدی.

1824 نچی ییلی سه‌نتابرنده قاسم خان گه‌نه‌رال قاپتسه‌ویچ (Капцевич) که، چولله‌ر حقنده بیریلگه‌ن بوتون بویوروقله‌رنی بتیریش وه توركستان چولله‌رنده‌گی روس عسکری وه اداری قوتله‌رینی کیری آلیشنی، طلب ایتوب یازدی. قاسم خان ایلك سیرادا یېرلی خلقنڭ حقوق وه حریتنی تحدید ایته‌دیگه‌ن تدبیرله‌ر-

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

گه ، روس اداری وه عسکری قوتلەری کتیریب قازاق خلقی
اوستنده روس ادارەسی قوروش پلانیگه قارشو ایدی. او آبلای خان
زماندەگی وضعیتنك ساقلانیشینی طلب ایتەر ایدی.

قاسم خان حرکتی بعضاً موفقیت ، بعضاً مغلوبیتلەر بلەن 1840
نجی یلغاچا یعنی اوزی أولگونچه دوام ایتەدر. قاسم خاننك اوز
أولومیله اوزندن آول أولگەن (1836) ده ایکی اوغلی ، سارجان
وه ایسەن کیلدی‌لەرنك أولومی تورکستان تاریخنك بو دورندەگی
حالنی کورسەتەدرگەن اك آچینارلق حقیقتلەرنك بریدر. ایستەر قاسم
خاننك اوزی ، ایستەر اوغوللاری کورەشدیکلەری دوشمان روسلەر-
نك ایمەس‌ده ایچکی ، تورکستانلی رقیبلەرندن تاشکند حاکمی
بیکلەر بیگی‌نك قولندا شهید بولادرلار.

قاسم خان أولگەندن سوڭ اونك وظیفەسی اوغلی کەنەساری
خان اوستیگه توشەدر. بوکوندن اعتباراً کەنەساری خان عموم
قازاق-قیرغیز چوللەری خانی دیب تانیلادر. او روسیه چاری بلەن
بر معاهده یەسەب عموم قازاق چوللەری حکمدارلغینی اوزیگه
قایتاریلاجاغینی امید ایتەدر. کەنەساری خان بر تورلو یول بلەن
روس چارینك حمایه وه یاردمینی تأمین ایتکەندن سوڭ اطرافدەکی
رقیبلەرینی اوز نفوذی آستیغا آلارق کوچلی بر دولت قورا
بیلەجەگینی اویلەیدر. فقط او بو مقصدیگه ایریشه آلمادی؛ امیدی
توغری چیقمادی. بر تاماندان اورنبورغ ایکنچی تاماندان سیبریا
روس اوردولاری کەنەساری خاننی عاصی دیب اعلان ایتەرەك
اونی توتوش چارەلەریگه کیریشدیلەر. اوده طبیعی بیریلمەدی.

کەنەساری خانده آتاسی کەبی ایچکی رقیبلەرینی ییگیب
کوچلی بر اداره یاراتماغونچا روسیەگه قارشو کورەش آچیشنك
یاخشی نتیجه بیرمەسلگی فکرنده ایدی. او بو فکرینی ایشکه
آشیریش اوچون روسیەنك حمایه وه یاردمندن استفاده ایتیشگه
اورونەدی. روس چاریغا بولغان مراجعتندەگی ملایملكده بو نقطهٔ

نظردەن بولسا كيرەك. كەنەسارى خان بو ايچكى دەرەبيكلىك رقابتينى يورت هەم خلق اوچون أك قورقولى دوشمان ديب بيلەر ايدى. بيردە او بو حالنك دوشمانگە أك كوب ياردم ايتەدرگەن عامل بولغانيني‌دا ياخشى گنە ادراك ايتەر ايدى. اونگچوندە برنچى قاتاردا بو تهلكەنى بر طرف ايتمەكچى بولار ايدى.

روسيەنك حسابى ايسە بوتونلەى باشقاچا ايدى. او تورکستان چوللەرينى «بولينماس روسيە»نك بر ولايتى حاليغا قويماقچى‌ايدى. كەنەسارى خان‌نك مراجعتى وە تورکستان خلقينك كورسەتكەن عصبيتيگە رغماً روسيە اوزينك بو خط حركتندەن بر آديم هەم آيريلمادى. چونكە روسيە بو تورکستان چوللەرندە يارانغان كوچلى دولت منفعتينك روسيە پلانيگە قطعياً اويمەسلگينى يەك ياخشى بيلەر ايدى. اونگچوندە كەنەسارى خان‌نك ملايم مراجعتيگە اونى عصيانچى ديب اعلان ايتيش بلەن جواب بيردى وە شدتلى تدبيرلەر ايلە يېرلى خلقنى وە كەنەسارى خاننى تعقيب ايتە باشلادى.

بو تعقيبات حركاتندە يالغوز كەنەسارى خاننك اوز مالى گنە ايمەس، بوتون خلق آمانسز صورتدە تالاندى. تورکستان چوللە-ريگە آقوب كيلمەكدە بولغان روسلەر ايشلەب، ايشلەتيب قازانتيريب قازاناماق ايستەگەنلەردەن ايمەس باسوب، تالاب بايىماقچى بولغان آچكوز تالانچيلار ايديلەر. 1825 ايلە 1841 آراسندا بولوب اوتكەن بونداى تالانلاردان كەنەسارى خان‌نك اوزى 15 ينى، تاريخ وە يېرلەرينى كورسەتوب، ساناب بيرەدر. حالبوكە بو مدت ايچندە بولوب اوتكەن تالانلار حقيقتدە بو خاننك كورسەتكەنندەن كوب آرتيق ايدى. خلقنك صبر كاسەسى تولوب تاشماق اوزرە‌ايدى. او بو فلاكتدەن قورتولوش اوچون هەر فدا كارلقغا حاضر ايدى. مەنە بو احوال روحيەدە بولغان خلقنك احتياج وە طلبيگە ترجمان بولوب بوغولماقدا بولغان خلقيمزنك قودتولوش كورەشيگە يولبا-شچيلق قيليش مسئوليتنى اوز اوستيگە آلغان كەنەسارى خان‌نك

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمى ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

قیسقا زمان ایچنده بوتون مملکتده ملی قهرمان اولاراق تانیلماسی، هیچده تعجب ایتیله‌رلك بر حال ایمه‌سدر. مه‌نه که‌نه‌ساری خانی ملی قهرمان صفتیله مشهور قیلغان، اونك اسمینی خلق داستانلاریغا کیچیرگه‌ن عامل بودر.

دیدیگیمز که‌بی که‌نه‌ساری خانچیادا ایچده محکم قوتلی بر اداره قوزماغونچا جدی بر تشبثگه کیریش آینوقسا روسیه که‌بی کوچلی بر دوشمانگه قارشو کوره‌ش آچیش توغری بر حرکت بولماس ایدی. اونگچون او اوز مقصدیگه باشقا یول بله‌ن ایریشیشنی اویله‌ب آرالقدا بر آز موفق‌ده بولدی. که‌نه خان روسیه چارینك رأینی قازانماق یولینی قیدیرار ایدی. بر آرالق اورنبورغ والیسی په‌رووسکی (Перовскй) نك سیبریا والیسی گورچاقوف (Горчаков) غا قاراغاندا کورونوشگه بولسا هه‌م صلح پروراق بولوب چولله‌رده تنچلیك سیاستی تعقیب ایتش طرفداری بولغانلغی آگلاشیلدی. کینی ساری خان شو په‌رووسکی واسطه‌سیله اوز تاوشینی په‌ته‌ربورغگه قدر ایریشتره بیلدی. په‌رووسکی که‌نه‌ساری خان بله‌ن صلحجویانه سیاست تعقیب ایتشنك چولله‌رده روس نفوذینك آرتیشیغا یاردم ایتیشی، حتی کینی ساری خاننك اوزینی بو مقصد اوچون فائدالانیش ممکن بولغانلغی فکرینی آلغا سوردی. بو صورتله روسیه مرکزنده مختلف فکرله‌ر توره‌دی. که‌نه‌ساری خان اوچون، قیسقاغنه بولسادا، دم آلیش فرصتی حاصل بولدی. او بو فرصتده‌ن فائده‌له‌نوب بوخارا امیری بله‌ن اتفاق قیلیب خوقند خانلغیغا قارشو چیقدی. رسماً بوخارا ایله خوقند آراسندا بولغان بر سوغیشدا بوخارانك غلبه‌سی که‌نه‌ساری خان غلبه‌سی دیمه‌ك ایدی. بونگله که‌نه ساری خان آتا هه‌م آغا اینیله‌رینك اوچینی یانیغا آلماق ایسته‌گه‌ن ایدی.

روسیه‌نك که‌نه‌ساری خانغا بولغان ایشانچی کوب اوزه‌ن چیکمه‌دی. اونك کون کونده‌ن کوچله‌نگه‌ن پلانی‌ده تیزگنه هه‌ر

تاماندا آگلاشیلوب قالدی. کەنەساری خاننك 1843/45 ییللەرندە «بی »لەرگە قیلغان مراجعتلەری‌دە اونك خلقینی توپلاش فکرندەن حالادە واز کیچمەگەن بولغانینی کورسەتەدر. کەنەساری خان بو مراجعتلەرندە، بیلەرنك اوز ادارەسی آستیغا توپلانیشلارینی، عمومی دوشمانگە قارشو بیرلکدە حرکت ایتیش کیرەکلگینی آلغا سورەدر. حتی او بو مقصدیگە ایریشمەك ایچین قارداش ایللەر اوستیگە هجوم ایتب اونلەرنی اطاعتگە کیترمەکچی بولادر. کەنەساری خاننك بو هجوملەرینی، روحی وە غایەسی اعتباریلە بوتون فلاکتلەرگە سبب بولغان دەرەبیك، قبیلە کورەشلەرندەن بوتونلەی آیریش کیرەك. او فلاکتلەر کیترگەن دەرەبیکلك وە قبیلە کورەشلەرینی بتیرمەکچی ایدی.

روسلەرگە قارشو کورەشینك سوڭ دورەلەرندە کەنەساری خان بلەن 20 میڭگە اویلی خلق کتلەسی کوچوب یورەر ایدی. روس حکومتینك کوچەبەلەرنك یولینی توسیش، اونلەرنك حریتیگە مانع بولیش نیتیلە کوردیگی تدبیرلەری هەمدە کون کوندەن آرتوب چوللەرگە تولیشمەکدە بولغان روس مهاجرلەری خلق حیاتینی بارغان ساری آغیرلاشترماقدا ایدی. بو وضعیتگە قارشو چارەلەر توشونوب تورلو یوللەرنی تجربە ایتمەکدە بولغان کەنەساری خان بر آرالق خطای خانلاری بلەن‌دە آگلاشماقچی بولوب کورەدی. بیردە او اوز کوچلەرینی آرتیریش اوچون 1845 نچی ییلی ایلی وە چو نهرلەری حوضەسندە یاشایدرغان قیرغزلەر ایچیگە کیتدی. تورلو بیرلی ماناپلار بلەن بولغان کورەشلەرندە بوتون کوچلەرینی یوقاتوب اوزی هەم اسیر توشدی. تاشتامبیك اوغلی دیگەن بر ماناپ تاماندان اولدیریلدی.

بو تارتیشمالاردا شایان تأسف بر نەرسە بولسا اودە روس استیلاسیگە قارشو چیقغان بو ملی قهرمانك آتا وە آغا اینیلەری کەبی کورەشدیکی دوشمان قولندا ایمەس، مملکت اوچون هەر

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولنيازمىلار ئامبىرى

نەرسەدەن تهلکەلیراق کوزدیگی باشی بوزوقلق ، دەرەبیکلك قوربانی بولیشیدر. سەوگیلی یورتمزنك دوشمان قولیغا توشوشیگە یاردەمچی بولغان بو ایچکی تارتیشمالار ، خلقیمز منفعتندەن بونونلەی اوزاق بولوب یالغوز آیریم شخصلەر ، بیکلەر وە خانلارنك ایستەکلەریگە خدمت ایتکەن بو قانلی سیاسی آکلاشیلماوچیلقلار ، خلقمزنك اوز دوشمانیگە قارشو بولغان ایلك چیقیشینکدە عقیم قالیشیغا سبب بولدی. فقط تورکستان خلقی بونکلەدە اوز دوشمانیگە بویون ایگمەیدر. هەر تاماندا رنجیگە قارشو قوزغالیشلار آرقاسی کیسیلمەسدەن دوام ایتەدر.

تیمور اوغلی.

*

یاش نوەلەریز تهلکەدەدر !

بیلگیلیدر ، کە خلق معارفینك اڭ مهم جان تامارى باشلانغیچ مکتبلەریدر. بوڭا عائد یاقیندان کوزدیگیمز مشاهدەلەرگە وە تورکستان مطبوعاتندان اوزگەندیگیمز معلوماتغا کورە ، بوکون تورکستاندەگی باشلانغیچ مکتبلەرنك وضعیتی پەك آچیناجاق بر حالدادر. بوکون ساویت حکومتی باشلانغیچ مکتبلەردە اوقوشنی مجبوری قیلماق اوچون تورکستاندەدە حاضرلق کورەرەك بو خصوصدە قومیسیونلار توزمەك ، قرار چیقارماق وە چارەلەر توشونمەك کەبی یەك بویوك بر فعالیت (!) کورسەتکەنی حالدا تطبیق وە نتیجە اعتباریلە کاغاز قارالاماقدان دها ایلگەریگە کیتە آلمامشدر.

عمومیتلە شهر وە قیشلاق مکتبلەری کیرەك علمی ، کیرەك اداری تاماندان پەك بوزوق بر تشکیلاتگە ایگە بولغانی کەبی باشقا جهتلەردەندە کەمچیلکلەری وە یاگلیشلقلاری کوبدر. «تورکمەنستان غازیتاسینك 129 نچی (6 حزیران 1930) نسخەسی بو حقدە یازغان بر مقالەدە باشلانغیچ تحصیلنك کوب یامان شرائطدە

بولغانىينى قيد ايته‌در وه بونك سببله‌رينى، عامللارينى قويوداغيچا خلاصه ايته‌در:

1 — عموماً مكتبله‌رده جانلى بر تربيه‌نك يوقليغى، 2 — مكتب بناله‌رينك يارامالسيغى، 3 — مكتب بناله‌رينك وقتنده توزه‌تيلمه‌سلگى، 4 — درس ييلى باشيغاچا درس احتياجله‌رينك (كتاب، دفتر، قلم و. س.) يوقليغى، 5 — قيشلاق مكتبله‌رنده‌ن كوپينك په‌داغوژى (تعليم-تربيه) اصولى جهتنده‌ن ضعيفلگى وه 6 — اوقوتوچيلار بله‌ن خلق آراسنداگى مناسباتنك اوزاقليغى.

عينى غازيتاغا كوره، خلقنك مكتبله‌رگه رغبتى كيتديكچه آزالماقدادر. ييل باشنداگى بالالارنك ساناغى ييل سوڭيغاچا 3-4 تاپقير آزايادر. اوقوتوچيلارنك كوپله‌رى اهليتسز بولغانلاردان بو ايشله‌رگه لاقيد قالماقدالار. مكتبكه طلبه‌له‌ر تارتيش اوچون تيريشمه‌يدرله‌ر وه بالالارنى مكتبده‌ن ساووتقان عامللارنى بر طرف ايتمه‌يدرله‌ر. هيچ بولماسا مكتبده بالالارنى آووتماق اوچون اونله‌رنى سوينتره‌جه‌ك وه كولديره‌جه‌ك اويونلارنى وه شرقى اورگه‌تمه‌سينى‌ده بيلمه‌يدرله‌ر. معلمله‌رنك كوپى سونوك كشيله‌ردر. بوتون مكتبده 5-6 بالا بولسا هه‌م اونله‌ر بله‌ن قناعتلانوب ايش ساعتينك كيچيشيگه قارايدرلار. مفتش كيلسه مكتبده 5 بالا بارسا 20؛ 15 بارسا 45 بالا بار ديب يالغان هه‌م سويله‌ر ايمشله‌ر. آينوقسا قيشلاق مكتبله‌رنده معلمله‌ر مكتبكه آز بالا كيلگه‌ن كونله‌رى درسله‌رينى تاشلاب خصوصى ايشله‌رينى كوروش اوچون بازارغا كيته‌ر ايمشله‌ر. معلمله‌رينك بو اعتبارينى آڭلامش بالالار ايسه «بز كيتمه‌سه‌ك معلميمزده بازارغا كيته‌جه‌ك. مكتبگه بارمايليق» ديب ييلله‌رچه مكتبگه دوام ايتكه‌نله‌رى حالدا بر نه‌رسه هه‌م اورگه‌نه آلماغانلار ايمش.

مه‌نه شو وضعيتده بولغان مكتبله‌رده‌ن خير كوتيليرمى؟ شونداى اداره قيلنغان مكتبله‌رده اوقوتولغان درسله‌رنك قيمتى‌ده شبهه‌ليدر.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مکتب برباد بر حالدا، وظیفه آگلایدرغان معلم‌ده یوق. کوپیسی فرقه‌لی بولغانلارندان معلم تعیین ایتلگه‌ن وه بو ساحه‌نك آدمی بولماغان کشیله‌ردر. لیاقتلی، مقتدر وه فرقه‌سز معلمله‌ر ایسه مکتبده اوزونگنه مدت قالامازلار. همان انقلاب تیسکه‌ریچیسی، ملیتچی دییه‌ره‌ك وظیفه‌سنده‌ن قولایدرلار. حتی بو یوزده‌ن جازالانغانلار هه‌م آز ایمه‌سدر.

مکتب اوچون تخصیص ایتلگه‌ن پولله‌رنی‌ده تویه قیلماقدالار. محلله‌رده مکتب بناسی قیلماق اوچون یبرلی بودجه‌ده‌ن تخصیص ایدیله‌ره‌ك بیریلگه‌ن یوز میگله‌رچه پولنی غوسستروی (دولت معمارچیلق) أداره‌سی آلغانی حالدا تعهدینی توتمه‌گه‌ن («یه‌گی فه‌رغانه» نومرو 107 — 1930).

جدی بر تحصیلگه اهمیت بیره‌درگه‌ن یوق. مسئول اوروندهگی معارف وکیلله‌ری مکتب ایشله‌ریگه لاقیدرلار. ته‌جه‌ن رایونی برنچی قوگفرار مکتبینك یانداگی بر کوپروك بوزولمش وه بو یوزده‌ن مکتب بر نیچه آی تعطیل ایتمه‌ك مجبوریتنده قالمشدر. بو خصوصده تیوشلی أداره‌له‌رگه وه معارف وکیلله‌ریگه قیلنغان مراجعتله‌ر نتیجه‌سز قالمشدر. معلمله‌رنك کیسکین شکایتله‌ریگه معارف وکیلی عینیله شونده‌ی مقابله ایتمشدر: «تحصیل زمانی کیچمه‌ك اوزره‌در کوپروکنی سالیب اوتوروشنك کیره‌گی یوق. بالالار کیله بیلمه‌سه‌له‌ر کیلمه‌سینله‌ر. سیز هه‌م کیتیگ وه کیف چیکیگ» («تورکمه‌نستان» نومرو 119 — 1930).

بونله‌رنك اوستیگه بو مکتبله‌رده‌گی قوممونیست تشکیلاتینك تمه‌ل تاشلاری بولغان قومسومول وه پیونه‌ر تشکیلاتله‌رینك هه‌ره‌جه‌ره‌جلیکله‌رینی‌ده قوشوگز... بر کره هه‌ر مکتبده بو تشکیلات باردر. هه‌ر طلبه ایسته‌ر-ایسته‌مه‌ز بو تشکیلاتگه کیرمه‌ك مجبوریتنده قالیر. باشقا تورلو بر امکان یوقدر. بو تشکیلاتله‌رگه کیرگه‌نده‌ن سوڭ تشکیلات رهبرله‌رینك أداره‌سی آستندا سیق-سیق چاقیریلغان

مجلس وه سیاسی قونفرانسلەردە بولونماق، حدسز، حسابسز نمایش وه تظاهراتلارغا اشتراك ایتمەك مجبوریتی باردر. دیەرلك هەر هافتا ایکین ایکیش، قیزیل عسکرگه یاردم، یاختا توپلاش، چین «انقلابچیلاریغا» اعانه ییغیش کەبی تشویقات، ترغیبات وه یاردم هافتالاریغا فعلاً اشتراك ایتمەك مجبوریتندەدرلەر. حکومتده بو تیکینگه ایشلەگوچی یاش کوچلەردەن هەر فرصتده استفاده ایتشنی توشونەدر. شایان دقت بر مثالنی بورادە قید ایتب کیتەمەن. ساویت حکومتی تجارت قومیسارلیغینك اورتا آسیا وکیللگی تامانندان بو ییل غەلله حاضرلاماق خصوصندەگی 189 (1930) نچی امر نامە-سینك 3 نچی مادەسندە: «کیرەك دولت قوئوپەراتیف وه خلق تشکیلاتلەرندەن وه کیرەك قاپ وه توربالار توپلاماق اوچون قومسومول، پیونەر وه باشقا خلق تشکیلاتلەرینی دعوت ایتەرەك «قاپ وه توربالار توپلاما هافتاسی» اعلان ایتلسین» دیلەدر. بیردە بونلەر اوستیگه لایقیله یتوشمەگەن بو تورك بالالارینی روسلەرنك ایسکی مریم آنا بورچەکلەرینك بیریگه قورولغان لەنین بورچەکلەرندە (*) چوقونوشقا اوزگەتمەکدەدرلەر. تورك بالالاریغا بوتونلەی یابانچی روس اسملەری؛ روس اجتماعی تأریخیگه عائد فرقه ماجرالارندان، سیاسی قیزیل انتریغالاردان بحث ایتەرەك کیچیك بالالارنك دماغلاریغا زور بلەن قومونیزمنی یرلەشترمەکچی بولادلار. بایاقیش تورك بالالاری نورمال (طبیعی) بر تربیه داخلندە تکامل ایتمەکدەن محروم قالدیریلماقدالار!

باش ئەیلەنتریچی بو باناقلقدا بالالاریمز اوقویا بیلمەسدەن قیمەتلی زمانلەرینی وه یاش عمرلەرینی بوشکه اوتقوزماقدالار. بو یوزدەن ساناقسز استعداد وه قابلیتلەر سونوب کیتمەکده وه یاسلا-

(*) بوتون ساویت مکتبلەرندە لەنیننك رسمی آسیلغان «لەنین بورچەك» لەری باردر. بونك اوچون آیری بر بولما تخصیص ایدیلەرەك تزین ایدیلمشدر. بو بولمادا شرقی سویلەمەك، یوکسەك تاووشلا گەپلەشمەك یاساقدر. آنجاق لەنینگه عائد نەرسەلەردەن بحث اولونور. تویغون.

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نماقدادر. کیسکین ذکالەر کورلەشمەکدەدر. بو توغریدەگی وضعیتنك فجاعتینی توركستان قوموئیستلەرندەن أڭ صلاحیتدار بریسینك بالذات آغزندان تیڭلەسەك یاخشیراق بولادر. اوزبیکستان قوموئیست فرقەسینك مسئول كاتبی اكرام اوغلی اكمل یاقیندا بولوب اوتكەن فرقە قورولتایندا مكتبلەر خصوصندە سویلەرکەن ئەیتەدر، كە:

«بزنك أڭ حاستا یریمز باشلانغیچ مكتبلەریدر. معارف قومیسار- لیغیندا چالیشادرغان اورتاق قوزیروف (Kozyrew) (روس) کیچە- ئلەردە بر صنفدە ایكی ییل اوتوروب قالغان بالالار حقندە مقالە یازدی. قناعتمچە اورتاق قوزیروف مسئلەنی برآز بویامشدر، یاڭلیش أفادە ایتمشدر. اوزبیکستاندە ایكی ییل ایمەس، بلكە 5-4 حتی اون ییل بر صنفدە اوتوروب قالغانلار باردر. باشلانغیچ مكتبلەر بزدە ایمدی 10-8 ییل دوام ایتمە کدەدر. اوقوچیدە وە اوقوتوچیلاردا هیچ تیگیشمەیدر» («آزاد بوخارا» نومرو 80 — 1930).

مەنە قایغولی بر اعتراف! بو وضعیت توركستاننك کیلەچەگی اوچون پەك فجیعدر.

ایش بو حالدا کیتەرسە ساویت حكومتینك بزیم اوچون آچدیغینی ادعا ایتدیگی اورتا مكتبلەردەن، پەداغوژی (تعلیم-تربیە) تەخنیقوملاری وە دارالفنون فاکولتەلەرندەن یوزدە یوز روسلەر استفادە ایدەجەكلەردر. بزنك باياقیش بالالاریمز دماغ، قافا وە ذکالەرنی چوزوتمەکدە بولغان باشلانغیچ مكتبلەرنك قوربانی بولوب کیتەجەكلەردر.

یاش نسلیمزگە سوء قصد بار! آمان، قورتولوشغا تامان یەنە تیزراق یوگورەیلیك!

یاش نوەلەریمز نهلکەدەدر!... تویغون.

بولشەویزم ـ آغودر!

«ایکیبەکچی قازاق» غازیتاسی توركستان دالالارندا حكم سورمەكدە بولغان ساویت تورموشیندەن، غازیتانك اوز تعبیرنچە «یەكی دستور »دەن شکایت ایتمەكدەدر. بو غازیتانك (8 دەقابر 1930 نچی یل نومری) سوزیگە قاراغاندا بوكون روس «آراغی» بلەن «قارتا اویونی» مفکورە جبهەسندە اڭ قورقونچ دوشمانلار ایمش. غازیتا: «آراق» وە «قارتا اویونی» مسئول ایشچی هەم فرقە اعضالەرینی اوز ظالم پەنجەلەری آراسیغا كیریتیب آلغان وە او ساویت مأمورلەرینك كوندەلك حیاتلەرینی باسوب باراردر» دیدر.

مەنە بر نیچە مثال:

باتباق-قارا (بوروىغی قوستانای دائرەسندە) رایون قومیتەسی رئیسی بر اوتوروشدەگی قارتا اویونیدە 200 سوم یوتقوزغان. یەنە شو رایوندەگی غەلله توپلاش ایشی باشلوغی بر اوتوروشدە 100 سوم یوتقوزغان. قازاغستانك مركزی آلماتا شهری یانداگی قولخوز باشلوغی قاری بای اوغلی قارتا اویونیدە 1000 سوم یوتقوزغان وە پولنی تولەش اوچون قولخوزنك غەللەسینی ساتقان. یەنە شو قاری بای اوغلی قولخوزنك 50 هەكتار بیچەنلیگینی قارامولا-داگی روس قیشلاقیلاریغا آراقغا ساتقان. تورلو قومپانیلارنی اوتکە-زیش اوچون بیلگیلەنگەن كشیلەر اوزلەریگە تاپشیریلغان ایشلەرنی بر تامانغا قویوب قارتا اویونی وە آراق قیدیریب یارمارك (Jahrmarkt) دەن یارماركگە سودرالیب یورەدرلەر. فرقە اعضالاری، یاش قومو-نیستلەر برگنە آت حتی كییب یورگەن كیيملەرینیدە ساتوب آراق ایچیب قارتا اویناب یورەدرلەر.

هەر بر حادثەنی تحلیل (آنالیز) ایتب، اونك سببینی تیكشیر-یشنی كوب یاقتراتورغان «ایکیبەکچی قازاق» بو دفعە یەگی «ساویت دستورینی» قیسقاغنە قید ایتیش بلەن كفایتلەنەدر. او

ئەۋلاد كۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

ایچکیلك وه قارتا اورنیغا آت مینیش، یوزیش کەبی هەر تورلی «سپورت»نی «عادت» ایتب آلیشنی توصیه ایتەدر.

یەگی «ساویت تورموشی» حقنده «ایگبەکچی قازاق» تامانداڭ قوزغاتیلغان مسئله یەك مهم بولغانندان بز بو نقطه اوستنده بر آز توختاماسدان کیچه آلمایمز.

ایگ باشدا شونی قید ایتب کیتەیلیك، که «آراق» وه «قارتا اویونی» بزنك دالالاریمزدا چیندەنده یەگی بر «تورموش»، یەگی بر «مفکوره»در. بو یەگیلکلەرنك یورتمزده تارقالیشینی مملکتمزده گی روس پرولەتاری دیکتاتوراسیگه مدیونمز. «آراق»، «قارتا اویونی» تورکستانده روس پرولەتاری حاکمیتینك «اجتماعی یوتوقلەرندەن»در.

«طبیعی قانون»غا کوره هەر دولت اوز اشغالی آستیغا کیریتکەن اولکەلەرگه (مستملکەلەریگه) هەر نەرسەدەن آول اوزینی باشقالاردان آییرادرغان «ملی خصوصیت»ینی کیلترەدر. آوروپا ایمپەریالیست مملکتلەری اشغال ایتدیکلەری مستملکەلەرگه اڭ آول ماکینه، مطبعه، مکتب کەبی نەرسەلەر کیترەدرلەر. طبیعی بونلەرنك هەممەسی باشدا اشغالچی دولت منفعتیگه خدمت ایتەدر. فقط شو جهتده انکار ایتیله آلماس که شو ماکینه، مطبعه وه مکتب مستملکه خلقلەرینك ملی مجادلەلەرنده اڭ صادق دوستلەری وه سوگرادانداوز ملی آزادلیغینی مدافعه اوچون اڭ مهم واسطەلەریدر. یەنه شو ماکینه، مطبعه وه مکتب قورتولغان مستملکه خلقلەرینك مستقل حیات بنالارینك تمل تاشیدر.

روسیەده مخصوص بر خاصیتکه ایگه بر مملکتدر. روس تاریخی روسیەنگ خریستیانلقنی آراق ایچیشیگه رخصت بیرگەنی اوچون بیزانس کلیساسندەن آلغانلغینی کورسەتەدر. روس تاریخی درسلیکلەری، کییەف قینازی ولادیمەرنك (اونچی عصر میلادیده) تورلو مملکتلەرگه خلقلەرنك دینلەرینی اورگەنش اوچون

ایلچیلەر یوبارغانلیغینی حکایە ایتەدرلەر. بو حکایەلەرگە قاراغاندا تیکشیریلگەن دینلەر ایچندە أڭ کوب اسلام دینی ولادیمەرنك خوشیگە کیتکەن بولغان. فقط اسلامنك آراق ایچیشنی منع ایتکەنی ایشیتوب اڭل قبول ایتمەیدرگەن بولغان.

روس تاریخچیلگی اساسینی قورغان برنچی روس سالنامە یازوچیسی نەستور (Nestor) :

«روسلەرگە مقدس نەرسەدر آراق،

آراقسیز عمروميز بولوز خراب» دیدر.

باشقا سوز بلەن ئەیتکەندە آراق وە مستلك روس معنوی تورموشینك اساسی، تملی دیمەکدر. مەنە ایندی روسلەرنك اشغال ایتدیکلەری أولکەلەرگە هەر نەرسەدەن آول آراق کیتریشلەرنیك اصل سببی آڭلاشیلدی. ماکینە، مطبعە، مکتب کەبی نەرسەلەر روسلەرنك أڭ آز قایغیردیقلاری شیلەردر.

روسلەرنك «کولتور تەرەگەر»لکلەری نقطة نظرندەن پەك اینتەرەسانت بولغان بر حادثەنی یاقین زمان تاریخندەن نقل ایتیب کیتمەکچی بولامەن. سوڭ روس چاری 2 نچی نیقولای زماننده باش وە مالیە مینیستری بولوب تورگەن غراف کوکوفتسەف (بو کشی ایمدیدە یاشایدر.) دولت دوماسی منبرندەن: «تاتارلار پەك آز آراق ایچەدرلەر» دیب قازان ولایتینك معارف بودجەسینی آرتیریشدان باش تارتقان ایدی.

بولشەویکلەر بوندای دیمەیدرلەر. اونلەر مسئلەگە بر آزایچدەن توشونوب یاناشادرلار. اونلەر أڭ آول بو «آراق»غا قارشو بولغان معنوی مقاومت تویغوسینی یوقاتماقچی بولادرلار. آول تورکستانلیلەر آراقنی «گناه» دیب تانیب وە آتا-بابالارینك ایریم وە عنعنەلەریگە رعایت ایتمەك حسی بلەن ایچمەسلەر ایدی.

بولشەویکلەر بولسا ایلك سیرادا آتا بابا عاداتیغا رعایت ایتشنی «بورژوآزی فکری»، دیندار بولیشنیدا «تیسکەریچیلك» دیب اعلان

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولليازمىلار ئامبىرى

ايتديلەر. اعتقادلى ، آتا بابالارينك عادتلەريگە حرمتكار بولغانلارنى ساويتلار مملكتندە سياسى حق وە حقوقدەن محروم قيليب بولەر اوچون ياشاماق امكانيتنى هەم بيرمەديلەر.

منور انسانلار بر نەرسەنى قيلب قيلماسلقلارينى ، تاڭرينك غضبندەن قورقوب وە يا آتا بابالارينك عادت وە عنعنەلەريگە حرمت ايتكەن بولیش نيتى بلەن گنە ايمەس ، اوز ارادە وە وجدانلارينك حكمى بلەن حركت ايتەدرلەر. بولەر اوچون اڭ مهم قانون اوزلە. رينك ساغلام ارادە وە توغرى محاكمەلەريدر.

قارانقدا قالغان آدملەر ايچين ايش بونداى ايمەس. بولەرنى معارف يوليغا سالماسدان بورون اعتقاد وە آتا-بابا عادتلاريغا بولغان باغليلقدان آيرماق ، معنوى ارادەدەن محروم قالديرماق ديمەكدر. بو انسانلاردەگى الهى اعتقادنى يوقاتوب يريگە اڭ قوپال بر شكلدە ماتەرياليزمگە اساسلانغان «فرقە بويروقلارى»ندان باشقا هيچ بر نەرسە بيرمەسەگز او آدملەرنى اڭ يارامس «أينستينكت» (سوق طبيعى)لەرى حكمى آستيغا سالغان بولاسز.

مەنە خلق پولينى آراقغا صرف ايتوب قومارغا ميگ سوم يوتقوزوب خلقنك غەللە وە 50 هەكتار بيچەنلگينى ساتوب مست بولوب يورگەن قولخوز رئيسى قارى باى اوغلى. مەنە سولڭ كييم وە آتلاريغا قدر ساتوب ايچيب يورگەن قوممونيست وە قومسو- موللار. بولەر اوز روس-بولشەويك اورتاقلارى ياندا ايچمەي يورسەلەر روس قوممونيستلەرى «توركستانليلەر حالادە ايسكى بورژوآزى توشونچەسى ، دين تأثيرى آستندا قالغانلار ، اولەر انقلابچى ايمەس» ديگەن كورولتونى كوتەرەدرلەر ايدى. مەنە اوز- لەرينك «حقيقى انقلابچى» بولغانلقلارينى كورسەتيش اوچون بر آز وقت آول بو ايچكيلكلەرنك نيمە ايكەنىدە بيلمەگەن توركستانلى قوممونيست خلق مالينى صاتوب ، اوغورلاب بولسا هەم روس يولداشى بلەن تيڭ «انقلابچاسيغا» ايچيشگە اورونەدر.

شونی‌ده اونوتمه‌سلك كیره‌ك كه بو «انقلابنی» یاراتقان حاكم ملت ، روس بولشه‌ویكله‌ری ، بوتون انقلابگه اوز ملی روحله‌رینی بیرمه‌كده‌درله‌ر. روس روحی‌ده تاریخنك باشندان بوكونگه قدر هیچ بر آن آراقدان آیریلغان ایمه‌س.

قاری بای اوغلی ، جیتی بای اوغلی ، نوریه‌یس اوغلی كه‌بی معنوی اساسده‌ن محروم اون میگله‌رچه قوممونیست وه قومسومولار- نك حركتله‌ری اوز اراده‌له‌ری بله‌ن ایمه‌س «فرقه بویوروقلاری» بله‌ن تعیین ایتیله‌در. اونك عقیده‌سی ، حركتی اوز اختیارنده‌ن زیاده حاكمیتنی قولندا توتكه‌ن حاكم ملت منسوبی روس یولداشینك آرزوسی بله‌ن تعیین ایتیله‌در. مه‌نه اونله‌رنك آڭ چیركین اینستینكت (سوق طبیعی)له‌ر تأثیریگه بیریلیب اوز شخصی وه جمعیت منافعینی فدا ایتشله‌رینك اصل سببی.

مارقس «دین خلقله‌ر اوچون آغودر» دیگه‌ن ایدی. مه‌نه ایمدی اونك اوز نظریه‌سی‌ده اوگا «مرید» بولغان روس بولشه- ویكله‌ری قولیغا كیچكه‌نده‌ن سوڭ بوتون خلقله‌رنك حیاتینی بوزا تورغان «آغو»غا ئه‌یله‌نیب كیتدی.

ایمدی هه‌ر ناماننی باسوب بارا یاتقان بو اجتماعی كه‌سه‌لك بله‌ن قاندای كوره‌شیش كیره‌ك ؟

«ایكیبه كچی قازاق» غازیتاسی «قارتا اویونی» وه «آراق»نی سپورت ، آت مینیش ، یوزیش ، أدبی كیچه‌له‌ر كه‌بی مشغولیتله‌ر بله‌ن آلماشتیریشنی توصیه ایته‌در. «ایكیبه كچی قازاق» باشندا اوتوروچی ایسی بوزوقلار سپورتنك آوروپا شهر مدنیتی حیاتینك محصولی بولغاننی اویلی آلمایدرلار. سپورت شهر حیاتی وه فابریك مشغولیتی كوچلی بولغان مملكتله‌رده‌ن توغدی. مثلا آلمانیا بونك أڭ جانلی بر مثالینی تشكیل ایته‌در. طبیعت بله‌ن تماسی كسیلمه‌گه‌ن دهقانلار آراسندا سپورتگه احتیاج هه‌م كورولمه‌گه‌ن. بوگا قارشو صنایع

ئەۋلاد گۈزۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

مرکزلەری ، آچیق هوادەن آز فائدالانە آلادرغان شهر خلقی وە ایشچی کوبچیلگی بولغان دائرەلەردە سپورتنك هەر جنسی ترقی ایتکەن. آوروپادا بولغانی کەبی تورکستاندەگی «رئیس جمهورلەریمز» آخون بابا اوغلی ، ایلتای ابر نظر اوغلیلارینی اوز مینستر-قومیسارلاری بلەن برلیکدە سپورت میدانلارندە وە آت مینیش مراسملەرندە کوروش امکانینی تصور ایتوبدە بولمایدر. یاخوددە مەنە قاری بای ، جیتی بای ، نوربەیس اوغلی کەبی سرخوشلەرنی قوستانای دائرەسینك سوسز چوللەرندە سوزمەك بلەن مشغول ایتش اویلەب بولمایدرغان بر نەرسە. هیچ بر آرقاسی کیسیلمەیدرگەن اونلەرچە ، یوزلەرچە قومپانیلەر بلەن بویوك اولکەنك تورلو بور- چەکلەرندە سوروکلەنمەکدە بولغان مسئول ایشچی ، فرقە اعضاسی وە قومسومولنك آراق ایچیش وە قارتا اویناشدان باشقا هەر قاندای بر «سپورت» بلەن مشغول بولیشیغا امکان وە وقتی بارمی ؟ «بورژوا- زینك وقت کیچیریش» اوچون چیقارغان بر مشغولیتی بولغان سپورت بلەن مشغول بولا بیلیش اوچون بر آز بولسادا بوش وقت تاپا بیلیش کیرەك.

یوق ، «ایکیبە کچی قازاق» باشندا اوتورگەن یولداشلار سزنك بو مصلحتکز یارامایدر. دردگە دوا بولا آلمایدر. اجتماعی محیطنی بو زهرلی خستەلکدەن قوتقارا بیلیش اوچون برگنە واسطە باردر. یالغوز او خلقنی سرخوشلق وە قوماربازلق بلاسندەن قورتارا آلادر. اودە او فلاکتنی کتیریب اوتورتوچی کوچکە قارشو قطعی وە جدی کورەشدر. اڭ اول ملی بارلیغیمزنی سرخوش روس پرولە- تاری دیکتاتوراسندەن قوتقاریش کیرەك.

بوتون تورکستانلیلەر بیلسینلەرکە «روس بولشەویزمی» خلقمز، ملی بارلیغیمز اوچون اڭ شدتلی وە اڭ قورقولو بر آغودر.

جانای

شوۋينيست روس طبابتی وه تورکستان

(بو مقاله «يه‌ڭی تورکستان» نك 31 سانندا باسيليب چيققان)

1930 ییلی یاز بايرامندا استانبول دارالفنونی طب فاکولته‌سی ساغليقنی ساقلاش مدرسی سايغيلی سرود كامل بيك ، موسقوادا قيلغان طبی تيكشيريش سياحتله‌رنده‌ن قايتقانلارندا انطباعاتلارينی فاکولته مجموعه‌سينك ايلول-برنجی تشرين (سه‌نتابر-اوقتوبر) نسخه‌له‌رنده نشر ايتديله‌ر. روس طبابتی وه طبی تشكيلاتی حقنده فائده‌لی معلوماتلار آلدق. سايغيلی اوستاد موسقوا ، له‌نينغراد كه‌بی روسله‌رله توله شهرله‌رنی كيزمشله‌ر. قوتله تخمين ايته‌مز ، كه اوستاد بو سياحتله‌ری اثناسنده تورك أولكه‌له‌رنده‌گی طبی تشكيلاتنی‌ده زيارت ايتمه‌ك آرزوسينی به‌سله‌مشله‌ردر. فقط روسله‌رنك بوڭا مساعده ايتمه‌يه‌جه‌كله‌رينی تقدير ايتديكله‌رنده‌ن بولسا كيره‌ك بو آرزولارينی اظهار ايتمه‌مشله‌ردر. مه‌نه بز بو صحيفه‌ده ، اوستادنك چه‌له قالغان تيكشيريش سياحتله‌رينی تولغوزوشغا وه بولشه‌ويكله‌رنك اوز غازيتاله‌رندا اوقودوغمز خبرله‌ريگه سويكه‌نيب ، روس ساغليقنی ساقلاش تشكيلاتينك توركستان كه‌بی تورك أولكه‌له‌رنده اويناديغی رولنی كورسه‌تيشگه تيريشه‌جه‌كمز.

طبابتده شوۋينيستلق ياراماس. چونكه بو بيليم بشری‌دور. سوغيش ميداندا بر دقيقه بورون اوزيگه اوق آتقان يارالی عسكرنك ياراسينی باغلار وه تداوی ايته‌در.

طبابتنك دينی ، مليتی يوقدر. فقط ، گويا بشری غايه‌سی تاشيغان وه او يوندا چاليشديقلارينی جه‌وره‌گه‌ن ساويت روسيه‌ده بو بيليم تيگيشيب ، شوۋينيست ، روسچی وه حتی بولشه‌ويك بولوب كيتكه‌ندر.

توبه‌نده كوره‌جه‌گيمز وجهله توركستانده‌گی روس طبيبله‌رينك حركتی هيچ بر صورتله توصيف وه تعريف قابول ايتمه‌يدرگه‌ن

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

جنایتده‌ن باشقا بر نه‌رسه ایمه‌سدر. تورکستانده آغریماغانلارنی ، ظهوری محتمل حاستالقلاردان قوروش بر یاقدا تورسون... حتی که‌سه‌ل بولغانلارنی معاینه وه باقیشدان قاچادرلار. چونکه او طب روس ، حاستا ایسه تورکدر!

تورکستاننك تورکمه‌نستان بولومندا عشق آباد شهر حاستا-خانه‌سیگه مراجعت ایتکه‌ن بر تورك ایشچیسنی ، باش طبیب بانانوفنك:
— حاستا بولغان بولساڭ مه‌نگه نه؟ ایسته‌ر أول ، ایسته‌ر قال! که‌بی نازیك(!) سوزله‌ریله قارشولانیر. («تورکمه‌نستان» نومرو 151). تاغین بر مثال:

تورکستاننك قوممونیست محررله‌رنده‌ن کاملجان علی «حاستا-خانه‌له‌رده عزرائیل» عنوانلی بر مقاله‌سنده قوییوده گیله‌رنی آگلاتادر:
«که‌تته قورغان» ولایت حاستاخانه‌سینك اوپه‌راتوری شینغا-روف بر قیشلاقینك ایزیلمش آیاغینی کیسه‌مه‌ن دیب دالغینلقلا(!) ساغلام آیاغینی کیسمشکه‌ن ایکنچی کون بو طبی یاگلیشلیقنك فرقیگه باروب بو دفعه او بر آیاغینی کیسمشدر وه نتیجه‌ده ایکی آیاغندان آیریلغان تورکستان قیشلاقیسی بر-ایکی کون ایچنده أولمشدر. («قیزیل اوزبیکستان» نومرو 96).

شینغاروفنك سرخوش بر وضعیتده ارتکاب ایتدیگی بو طبی یاگلیشلقنك هیچبر وقت بر روس حاستاسی اوزرنده وقوعی ایشیتیلمه‌مشدر! شاید حقیقتاً بر یاگلیشلق قیلینسا فننك بوتون وسائطنده‌ن استفاده ایده‌رەك حاستانی قورتاریشغا چالیشیلیردی!

تورکستاننك بر پیرنده بر حاستاخانه قیلنغان بولسا محقق روسله‌رنك توپلاندیغی قسمله‌رده قیلینمشدر. سوڭ ییلله‌رده یه‌سه‌لگه‌ن «تورك-سیب» تیموه‌ره گنده روسله‌ر پیرله‌شتریلمه‌کده بولغانیدان استا-سیون یانندا همن بر حاستاخانه سالینماقدا وه بونك اوچون «قازا-غستان جمهوریتی» میلیونلار چیقیم قیلماقدادر. (ساویتسکایا سته‌پ).
مبادا تورکله‌ر اوتورگه‌ن منطقه‌له‌رده‌ن برنده بر حاستاخانه

سالینیشی قارارغا آلینسا وه تخصیصات قابول ایتلسه بو حاستاخانه گه بیلگیله‌نگه‌ن پول هه‌ر یاقغا بولونوب کیته‌در وه حاستاخانه‌ده بیتمه‌سده‌ن یاریم یولدا قالیب کیته‌در.

سورخان دریاده 400000 سوم چیقیم قیلیب بر حاستاخانه سالیشغا قارار بیرگه‌ن محلی اداره، بودجه‌سنده‌ن بو مبلغنی آیرمش، بو پولده‌ن 61210 سومنی ساغلقنی ساقلاش مدیری که‌رچیکوف، 11370 سومنی مالیه مدیری، 11740 سومنی‌ده ورم حاستاخانه‌سی مدیری وه باشقا کیچیك مأمورله‌ر اوز حصه‌له‌ریگه توشکه‌ن مقدارنی آلمشلار! بونله‌رده‌ن آرتیب قالغان پول بله‌ن حاستاخانه‌نك یالغوز ته‌مه‌لی گنه قویولا بیلمشدر («قیزیل اوزبیکستان» نومرو 59).

بر یول تاپوب حاستاخانه‌گه کیره بیلگه‌ن بر تورك یا انتحار ایتمه‌ك وه یا قینالیب أولمه‌ك مجبوریتنده‌در. که‌ته قورغان ولایت حاستاخانه‌سنده بر تورك، بر نیچه کون اضطراب ایچنده قینالمش، دوقتورلارغا یه‌لینمش، فقط دوقتور هیچ متأثر بولماسدان:

— تداوی آنجاق مدنی انسانلارغا یاراشیر. سز که‌بی وحشیله‌ر-گه علاج صرف ایتمه‌ك گناهدر! دیگه‌ن. بایاقیش حاستا او کیچه بو حرکتگه چیدی آلمای اوزینی آساراق أولدیرمشدر («قیزیل اوزبیکستان» نومرو 96).

روس شووینیست دوقتورلارینك بو غیری انسانی حرکتله‌ر-نده‌ن قورتولماق اوچون به‌لکی یاردمی بولور امیدیله تورکستانلی بر قاچ تورکنك تشبثی ایله «طب ته‌خنیقوم»له‌ری آچیلدی.

بو ته‌خنیقومله‌رده‌ن «فه‌رغانه ولایتی مرکز طب ته‌خنیقومی» بشینچی ییلینی اکمال ایتمه‌سی حسبیله ایلك مأذونله‌رینی بیردی. بو مأذونله‌رده‌ن آنجاق تورتی تورکدر! حالبوکه ته‌خنیقوم آچیلدیغی زمان یعنی بونده‌ن بیش ییل بورون 80 طلبه باردی. ایمدی ته‌خنیقوم مداومله‌ری آراسندا توقوز تورك باردر. فقط بونله‌رده به‌ك ناراضی-درله‌ر. چونکه مکتب اداره‌سی هه‌ر فرصتنی بهانه قیلیب تورکله‌رنی

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

تحقیر وه تجزیه ایتمه کده‌در. آینوقسا بو تورك یولی بلەن آچیلغان مکتبده کوچیلکنی تشکیل ایتکەن روس طلبەلەرینك هجوم وه تجاوزلەری تورك طلبەلەرینك یر لەشمەسیگه امکان بیرمەیدر. کیچیك بر نەرسه، اهمیتسز بر سبب مکتبدەن قولانیشلاریغا وسیلەبولماقدادر. («یەڭی فەرغانه» 8 ا. [illegible]). چونکه مکتب أدارەسی بوتونلەی شووینیست روس د[illegible]ری تحکمی آلتندادر. بو یردەن یتوشەجەك تورك هکیملەرینك ایرته اوزلەریگه رقیب وه امحاکار سیاستلەریگه مانع بولاجاغینی یاخشی آڭلایدرلار، اونگچون‌ده اونلەرنك یتوشمەلەریگه بو صورتده توسوقلق قیلماقدادرلار!

هەر مملکتده بولغانی کەبی تورکستانده‌ده ایسیتمه، فرنگی (زەخم)، وەرەم و. س... کەبی اجتماعی حاستالقلار بلەن کورەشیش روس طبابتینك وجدانی بورجی ایکەن تورکستان، بونلەرگه میلیونلارلا پول آیردیغی حالدا بر فائده کورمەیدر. یوقاریدا یازیلدیغی کەبی بر نیچه متعصب روس دوقتورینك چونچەگی تولمەکده‌در!

تورکستانك بر کوب منطقەسنده کوروچ یتیشیر. او یرلەر ایسیتمەنی تارقاتادرغان پەششه (سیوری سینەك «Anopheles») لەرنك توپلانغان منطقەسی سانالادر. او منطقەده یاشاغانلارنی ایسیتمەگه قارشو قوروماق وه حاستالاری تداوی اوچون کینین (Chinin) بیرمەك لازم ایمەسمی؟ یوق؛ «آزیمایدر» دیب کینین بیرمەیدرلەر!

روس دوقتورلارینك بو غیری انسانی حرکتلەری اساس وه مهم بر سبب آستندادر. بشری علمنی سوءاستعمال ایتکەن بو دوقتورلار، دوقتور ایمەسلەر. روس استیلا سیاستیگه یاردم ایتکەن وه انسانی وظیفەسینی اهمال ایتکەن بو گوروهگه دوقتور دیمەك علمگه وه مسلکگه حرمتسزلکدر! روسلەر، تورکستانگه کیلترگەن بو بر سوروجانی گوروهنك تداویدەگی یالقاولیقلارندان استفاده وه بو یوزدەن کوندەن‌کونگه قوتسز هەم اجتماعی حاستالقلار بلەن معلول وه مسکین بر حالدا براقاجاقلاری تورك عنصرینك بو صورتله

محوینی وه اوز حاکمیتلەرینك کوچلەنمەسینی تأمین ایتمەك ایستە-
یدرلەر. یورتینك اوستیگه کابوس کەبی چوککەن، ملی بارلیغینی
کوندەن کونگه محو ایتمەکدە بولغان روس مستولیسینی دفع وه
عزیز توپراغینی بو افلاس ایتیك آستندا ایزیلیشکه چیدی
آلماسدان قوزغالغان وه عصری وسائطله قورا‌للانغان روس کوچیگه
قارشو چەرچەمەسدەن کورەشمه‌کدە بولغان تورك کوچینی یینگمەك
اوچون روسلەر شوندەی نامرد یوللارغا کیرمه‌کدەلەر!
بوکون تورکستانده فرەنگی کەبی قوزقونج وه تخریبکار بر
حاستالق بلەن کورەشیش یوقدر! بالعکس کویەییشی اوچون تیریشه-
دزلەر! بو، تداوی ایتمەك دوقتورنك کیلیشی گوزەل کیفی بر
ایسته‌کسزلگی نتیجەسی ایمەسدر. بو، مهم بر نفوس سیاستی پلانی
آستندا توزولگەن بر حرکتدر! شو توبه‌نده قید ایته‌جه‌گیم بسیط بر
مقایسه تورکستانده‌گی انتانی حاستالیقلارنك نفوس مسئله‌سنده اوینا-
دیغی رولنی اثبات ایتەر امیدندەمەن:
تورکستان، ییللەردەنبری جدی بر سوغیش کورمەدی. واقعاً
هیچ تینمەسدەن کورەشمه‌کدەدر، فقط هەر حالدا جدی بر سو-
غیشداگی تلفات قدر بولماس. بناءً علیه تورکستانك نفوسی بوندەن
ییلله‌رچه بورون کورسەتیلگەن اون تورت میلیون ایمەس، هیچ
بولماسا بوکون بو مقدارنك ایکی قات آرتیشی کیرەك ایدی.
حالبوکه روس استاتیستیقلەریگه قاراغاندا بو اون تورت میلوندان‌دا
آز! بو کویەییش پیرنده‌گی آزاییش، آلدی آلینماغان وه قورونما
چارەلەری کورولمه‌گەن انتانی وه اجتماعی آغرولارنك فجیع
عاقبتی وه روسلەر لهیگه نتیجەسیدر!
روس شوووینیست طبابتینك تورکستانده اوینادیغی بو رول،
روس حاکمیتی، مهاجرت وه نفوس سیاستی اوچون کوب یاردم
ایته‌در. وه بعضی نقطەدەن بونك رولی گه. پە. ئو. نگکیندەن دها
مهمدر! چونکه تورکستانك نفوسی نه قدر آزالیرسا 30000

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

نفوسگه 100 یاتاقلی وه 11 دوقتورلی حاستاخانه توشه‌ره‌ك، بارغان ساری کوپه‌یگه‌ن اوز عرقله‌ریگه او قدر کوب منبت یبر وه رفاه تأمین ایتمش بولورلار!

ایلته‌ر

*

بورونغی چه‌کیست آغابیکوف خاطره‌لاری تیوه‌ره‌گنده

باشقارما: بورونغی چه‌کیست آغابیکوف خاطره‌له‌رندان آلیب باسقان معلوماتلارنی هیچ خطاسز دیب ثه‌یته آلمایمز. بز او معلوماتلارنی، دوشمان تامانندان تارقاتیلغان بر «دوکومه‌نت ـ حجه‌ت» دیب گنه باسدق. آغابیکوف خاطره‌لارینك خطالارینی بیلگه‌ن تورکستانلیله‌ر بزگه توزه‌تیش یولی بله‌ن یازیب یوبارسالار، طبیعی صمیمی تشکرله‌ر بله‌ن مجموعه‌مز بیتله‌رنده باساجاقمز. بو ساندا تورکستانلی محی الدین بیك تامانندان کیلگه‌ن توبه‌نده‌گی معلوماتنی باسماقدامز:

غیرتله‌رله استقلالچی تورکستانلی یاشلارنك ناشر افکاری بولغان «یاش تورکستان» مجموعه‌سینك 13 نچی نومروسنده، (بورونغی چه‌کیست آغابیکوف خاطره‌لارندان) سرلوحه‌سی آلتندا، تورکستانده شرقی بوخارادا مرحوم انور پاشانك سوك کونله‌ریگه عائد بعضی پارچالارنی اوقودم وه حیرت ایتدم. «یاش تورکستان» اوقوچیلاریغا مرحوم انور پاشانك سوك کونله‌ریگه عائدبولشه‌ویك‌چه‌کیستنك خاطراتندا یازیلغان معلوماتلارنك یالغانلغینی کورسه‌تمه‌کچیمه‌ن.

مه‌ن مرحوم پاشاغا شرقی بوخارادا قبادیان قضاسنده قوشولدم. التحاق ایتدیگم کونده‌ن شهادتیگه قادار مرحومنك یانندا ایدم. بوتون شرقی بوخارادا، روسیه‌ده وه باشقا مملکتله‌رده بولغان مجاهد آرقاداشلارم مه‌نی تانیرلار. مه‌ن یورتیمنك استقلالی اوچون چالیشادرغان هه‌ر شخصگه ثه‌لیمده‌ن کیلگه‌نیچه خدمت ایتمه‌کنی وطنی بر بورج بیله‌مه‌ن. بو بورجیمنی اوته‌مه‌ك غایه‌سیله مرحوم پاشاغا قوشولدم وه شهادتنده‌ن سوگرا قارا ته‌کین ولایتنده مجاهدله‌ر تامانندان بیریلگه‌ن بر بویروق بویونچه مرحومنك اوز نه‌رسه‌له‌رینی (اشیای ذاتیه‌سینی) آلاراق عائله‌سی ناجیه سلطانغا تسلیم ایتمه‌ك اوزره تورکیه‌گه کونده‌ریلدم. وظیفه‌منی یریگه یتقیزدم.

چه کیست خاطراتنده: «... دەناوەدەن چیقدق و تاغلار آشاراق باسماچیلارنك قازارگاهیگە تامان حرکت ایتدك. ایکی کون سوگرا انور پاشا اوتورگەن قیشلاققا ییتشدك. بر باسماچیلارنك توپلانیب، ییب وە ایچیب یاتدیقلاری بر چایخانه‌گه قوندوق. بو چایخانه باسماچیلارنك قلوبیگه اوخشاغان بر ییر ایدی» دیدر.

1 — مەن کیچه کوندوز پاشا بلەن کېزدیگم حالدا بونده‌ی بر چایخانه‌گه یولوقمادم، یولوقیشدا أمکانسزدر. چونکه روسلەر بو ییرلەرنی ضبط ایتدیکلەری زمان ئەللەرندەن کیلگەنیچه ییقمش وە یاقمشلاردر. بو قیشلاقدا نه چایخانه وە نەدە بر دکان قویما- غانلار. حتی اوتورەجەك بر قاپالی (یاپوق) ییر بولماغانیدان مرحوم پاشا شو قیشلاقدا بر باغدا اقامت ایتمه‌کده ایدی.

2 — انور پاشانك هەر دائم سەلله (ساریق) کیدیگیدە بوسبو- تون اویدیرمه بر نەرسەدر. مرحوم پاشا شرقی بوخارادا ایکەن یالغوز بر ساعت ساریق کیمشدر، که اونی‌دە شهید بولماسدان بر کون بورون، پنجشنبه کونی، قوربان نمازینی قیلماق اوچون گنه کییمشدی. باشقا زمانلەر هەر دائم قالپاق بلەن کیزەر ایدی. چه کیست بونی کورەمش وە یاخود کورمەك ایستەمەمشدر. أڭ متعصب قبیله باشلوقلاری هەم بیز (بوز؟) پارچاسندان عبارت بولغان ساریقلا- رینی آتاراق قالپاق کییمشلەردی. بو خصوصدە «بایسون» جوارندە پولخاکیان قریەسندە بزگه اسیر توشکەن روسلەردەن‌دە چه کیست افندی حقیقتنی اورگەنه بیلیردی.

3 — چه کیست ئەیتەدرکه: «انور وضعیتنك جدیلگینی آگلادی وە آدەملەریگە اوزی ارکان حربیەسیله تاغلارغا چیکیلگونچه‌مقاومت کورسەتیب تورەشلەرینی بویورەشدی. اوتوز آدمیله انور قیشلەدەن چیقماق ایستەرکەن بزنك آولدەن کوندەردیگمز بولوك بلەن توقنا- شدی وە اوزینك اورالوب قالغانینی کورگەن انور قیلینچ-سونکو کورەشیگە آتیلمشدی. قیسقا بر مدت ایچنده انور پاشا ارکانی قیلینچ

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

بله‌ن توغرانغان ایدی. اونله‌رده‌ن یالغوز ایکی‌گنه کیشی قاچوب قورتولا بیلمشدی. قیلینچ ضربه‌سیله انور پاشانک باشی وه اوموزی کیسیلیب دوشمش ایدی. بو باشی کیسیلگه‌ن قوماندانک یانندا بر قرآن بار ایدی».

4 — انور پاشا تاغلارغا چیکیلمه‌سده‌ن بالذات دوشمانگه‌قارشو کیتمشدی. یانندا اوتوز ایمه‌س 10-15 یېرلی نفر بار ایدی. قیشله اوگنده ایمه‌س اوچ چاریکلک مسافه‌ده روسله‌رگه قارشو کیلمشدی. پاشا بر-ایکی روسنی اولدیردیکده‌ن سوگرا قارشوسیندان کیلگه‌ن بر ته‌ك ماکینه‌لی میلتیق قورشونینک یوره‌گیگه تیکمه‌سیله شهید توشمشدی. بو اوروشده مرحوم پاشادان باشقا به‌لجوان بیگی بولغان دولتمند بیك هه‌م شهید بولمشدی. بونله‌رده‌ن باشقا چه‌کیستنک ادعا ایتدیگی معیت ارکانده‌ن کیمسه شهید توشمه‌مشدر. ایکی-اوچ یېرلی اهالیده‌ن یېگلچه یارالانغانلار بار ایدی. بوگا قارشو دانیال وه قاروِن بیکله‌ر تامانندان اون تورت روس اسیر آلنغانلار ایدی. پاشا شهید توشکه‌نده‌ن سوگرا اوستنده‌گی کییمله‌رینی یانندا بولغانلار چیقاروب آلغانلاروه روسله‌ر بونی سیزمه‌ی قالغانلار.

5 — پاشانک باشندا وه اوموزنده قیلینچ ضربه‌سی ایمه‌س، بر چاقی (پیچاقچا) ضربه‌سی هه‌م یوقدی. بونی‌ده حال حاضرده بولشه‌ویکله‌رنك قاراماغندا بولغان یېرلی اهالیده‌ن سوری بیله‌درله‌ر. ایسته‌میلسه مه‌ن تورکیه، ایران وه آفغانستاندا بولغان مجاهدله‌رنك آدره‌سله‌رینی بیره آلامه‌ن. بونله‌ر مرحوم پاشا بله‌ن مرحوم دولتمند بیکنك دفن مراسمنده حاضر بولونمشلار ایدی. حتی مرحوم پاشا چه‌کن قیشلاغندا بوتون شرقی بوخارا اهالیسینك کوزی آلدیدا کومولمشدر. بونده پاشانك باشندا وه نه‌ده اوموزنده قیلینچ ضربه‌سی کورولمه‌مشدر. یوقاریدا سویله‌دیگم که‌بی بر ته‌ك بومبالی ماکنه‌لی میلتیق قورشونینك یوره‌گیگه تیکمه‌سیله شهید توشمشدی.

6 — پاشانك یانندا قرآن کریم بولغانینی یازادر. بونیده اثبات

ایتمه‌ك په‌ك قولایدر. پاشانك قرآن کریمی یاندا ایمه‌س، هه‌ر دائم مه‌نده ایدی. نه‌ته‌کیم مه‌ن تورکیه‌اگه کیتردیگم باشقا اوز نه‌رسه‌له‌ری بله‌ن برلکده اونی‌ده عائله‌سی ناجیه‌سلطانگه تسلیم ایتدم(*). بو قرآن کریمده پاشانك بوخاراغا کیلدیگی تأریخ اوز یازوسیلا یازیلیدر، که ایمدی عائله‌سینك نزدنده‌در.

مسئله‌نك «یاش تورکستان» اوقوچیلارینغا یاگلیش آگلاشیلما‌سلغی اوچون شو مکتوبنك «یاش تورکستان» بیتله‌رنده باسیلیشینی اوتنه‌مه‌ن.

چاتالجا 31 غینوار 1931

محی‌الدین

*

خبرله‌ر بولمی.

تورکستان خبرله‌ری

I اوقوتو ایشله‌ری. معلومدر، که ساویت حکومتی شو اوقو یلنده‌ن باشلاب یالپی مجبوری اوقوتو پروغرامینی ایشگه آشیر‌ماقچی ایدی. بو یالپی اوقوتو پروغراامی تورکستانده پاختا پرو‌غرامی که‌بی أك «کیسکین مسئله‌لر»ده‌ن سانالماقدادر. اوقو یلینك باشلانغانیغا 4-5 آی بولغانی حالدا بو «کیسکین پروغرامنك» تور‌کستانده تطبیق قیلینا آلمای قالغانینی کوره‌میز. بوگا مثال اولاراق تورکستانك معارفچه أڭ آلغا کیتکه‌ن سمرقند بله‌ن تاشکندنی آلایلق. «پراودا ووستوکا» غازیتاسی (5 ده‌قابر نومروسنده):

„В Самарканде всеобуч провален“

دیدر. دیمه‌ك «سمرقندده یالپی اوقوتو ایشله‌ری تطبیق ایتیله آلما‌

(*) آلمان میرآلایی فون زه‌کت «Velhagen u. Klasings Monatsheft» مجموعه‌سینک 1930نچی ییل سه‌نتابر نومروسنده‌گی «انور پاشا خاطره‌سی» نام مقاله‌سنده: «... انور پاشا بر آووچ صادق قورباشیلارنک باشلوغی اولاراق تورکستاننک بر چیتنده ناموسلی بر عسکر که‌بی شهید بولدی. اونک سوك مالی بولغان بر جیب دفتری بله‌ن خاتون وه بالاسینک رسمی موسقوانک عسکری موزه‌خانه‌سنده غنیمت (Trophäe) اولاراق ساقلانماقدادر» دیدر. باشقارما.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

غاندر». رقم تیلنده ئه‌یتکه‌نده «سمرقندده اوقو یاشنداغی بالالارنك یوزده ایللیسی مکتبده‌ن محروم قالمشلاردر. بو محروم قالغان بالالارنك کوپی سمرقند ایسکی شهر بالالاریدر یعنی تورکستانلیله‌ردر.» بو رقمنك اوزینیده رقم بله‌ن ایضاح ایتیش توغری کیله‌در. ساویت استاتیستیق معلوماتلارینا قاراغاندا، سمرقندده‌گی روس بالالارینك یوزده 90 ی مکتبکه تارتیلغان. ایمه‌لی سمرقند حسابیگه یوزده 50 مکتبده‌ن محروم قالغان بالالار ملی تورکستان حسابیگه یوزده 90 اگه کوته‌ریله‌در.

تاشکندده ایسه یالپی اوقوتو ایشله‌ری سمرقندده‌ن آنچا یاخشی ایمه‌س («پراودا ووستوکا» غازیتاسینك 5 نچی هم 23 نچی ده‌قابر نومروسیگه قارالسین). بوتون تورکستاننك مرکزی تانیلغان تاشکندده 200 ساباق یری، 300 معلم یتیشمه‌ی قالغان ایمش. شو «پراودا ووستوکا» غازیتاسینك یازیشینا کوره، یه‌گی ییل کیلیشی بله‌ن معلملك تجربه‌سی (استاژی) کوروش اوچون اطرافگه یوباریلغان 1050 طلبه قایتاریلیب آلنغانیدان، معلمله‌ر مسئله‌سی یه‌گی ییل (1931)ده‌ن باشلاب تاغین‌دا آغیرلاشقاندر.

یالپی اوقوتو ایشله‌ریگه توسقونلق قیلیب تورگه‌ن باشقا بر مسئله‌ده معلمله‌رنك معاش مسئله‌سیدر. تاشکندنك اوزنده 3-4 ایدان بویان معاش آلالمای یورگه‌ن معلمله‌رنك ساناغی کوب ایمش...

تاشکند وه سمرقندده‌گی حال بوندای ایکه‌ن تورکستاننك باشقا یرله‌رنده‌گی «یالپی مجبوری اوقوتو» حقنده سوئیله‌ب اوتوروش آرتوقچا وقت آلادر.

II آتیب اولدیریلیشکه حکم قیلینغانلار. تورکستاننك اوزبیك قسمنده‌گی ساری آسیا رایونیده اوچ «موشتومزور» اوزبیکستان عالی محکمه‌سی تامانیدان آتیب اولدیریلیشگه حکم ایتلگه‌نله‌ر. بونله‌رنك عیبی، قولخوز ایکینینك اونومینی صرف ایتگه‌ن خدمتگه متناسب ایمه‌س، قولخوز اعضالارینك عائله باشلارینا متناسب تقسیمی

اوچون ، تشویقات یورگیز گەنلکلەریدر.

بونلەر بلەن برلەشب حرکت ایتمەکچی بولغانلاردان 2 کشی اون یل ، 2 کشی آلتی یل ، تورت کشی بیش یل وە بر کشی تورت یللق قاماقغا حکم اتلگەنلەر.

III أولدیریلگەنلەر — تورکستان غازیتالاری ، خلق بلەن حکومت آراسنداگی دوشمانلیقنك .کوندەن کونگە کوچەییب بارا یاتقەنینی یازادرلار. «پراودا ووستوکا »نك I .14 تأریخلی نومروسندە ، پاختا وە قولخوز سیاستیکە قارشو دوشمانلق یوزەسیدەن تورەگەن وقعەلەردەن بحث ایدیلەرەك ، قیسقا مدت ایچندە 7 کیشینك أولدیریلگەنلگی یازیلغان. بو أولدیریلگەنلەر : 1 — وابکەنت رایوندە ، بیکموسا قیشلاق شوراسی رئیسی باقیمالله ؛ 2 — وابکەنت رایوندە ، لطیف قیشلاغنداگی یوقسول فعاللەرندەن بوزروك اعظم اوغلی ، 3 — وابکەنت رایوندە ، شانیگور قیشلاغنداگی یوقسوللار غرویی باشلوغی (أسمی یازیلماغان) ؛ 4 — پیشکون قیشلاق قولخوزی باشلوغی (أسمی یازیلماغان) ؛ 5 — خوقند رایوندە ، قولخوزچی هەم پاختا سیاستی طرفداری بولوب کورونگەن توردی محمد اوغلی ، 6 — آشت رایوندە ، قولخوزچی روزی سلیمان اوغلی ، 7 — تورکمەنستاندە ، قیزیل امام آویلندا پاختا پیتیشتریش اوچون وکیلە بولوب چیققان آدنا گل اوراز قیزی.

روزی سلیمان اوغلینی أولدیرتیشکە «سبب بولغانلاردان» آلتی کیشی أولوم جزاسیکە حکم قیلینغانلار...

تورەتیش : — «یاش تورکستان »نك اوتکەن 14 نچی ساندا :

I — 12 نچی بیتنك 4 نچی قاتارنداگی « 30 نچی نومروسندە » ا ەس ، توغروسی « 30 نچی نویابر نومروسندە » در .

II — 18 نچی بیتنك 2 نچی قاتارنداگی جملەنك توغروسی : « بر وقتلەر گوللەگەن تورکستان ، روس أدارەسینك « نعمتی » آرقاسندا ، قیسقا زمان ایچندە خرابە زارگە ئەیلەنتریلدی » در . باشقارما .

باشقارما

ئەۋلادكورۈنىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

Yach Turkistan

Février 1931 (Le jeune Turkestan) No. 15

Revue mensuelle

Organe de défense nationale du Turkestan

Rédacteur en Chef: **Moustapha Tchokaï-Oghly**

يوليمزغا توغرى كيلگه‌ن بوتون يازولار اوچون مجموعه‌مزنگ بيتله‌رى
آچيقدر . باسيلماغان يازولار قايتاريلماس .

آبونه شرطله‌رى :

ييللغى	—	2 دولار	آلتى آيلغى	—	1,2 دولار
اوچ آيلغى	—	60 سه‌نت	آيريم نسخه‌سى	—	20 سه‌نت

مجموعه‌مزگه تيوشلى هه‌ر تورلى يوللانمالار اوچون آدره‌س :

Moustapha Tchokai-Oghly

48 bis rue Parmentier

Nogent s. Marne (Seine)

France

ئەۋلاد گورۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى